

Cuba. Fra gudedans til hopsa

Af Else Mathiassen

Santaria fest

Vi kørte af sted i en af de sædvanlige taxier, hvor der køres på fælgene. Ruderne er ikke til at få op eller i, og døren skal løftes forsigtigt, når man skal åbne og lukke den, hvorpå den skal have et ordentligt ryk for at blive siddende. En praksis man hurtigt kommer efter.

Vi kørte langt, og længere endnu. Gadelysene forsvandt og asfalten forsvandt fra gaderne. Så var vi der. Vi gik igennem en lille snæver gyde hen til nogle trapper, bevægede os op på en terrasse og ind i en lille 2-værelses lejlighed – og befandt os midt i en Santeria fest.

En smuk lille sort kvinde bød mig hjerteligt velkommen. Hun tog mig med ind i gudeværelset – soveværelset, der midlertidigt var suspenderet. I et hjørne var hængt klæder op i forskellige farver - hvid, gul, rød, grøn... På gulvet ved hvert klæde var lagt et lille helgenbillede. Foran på gulvet var placeret fade og skåle med mad samt en stor kage. Kagen skulle efter nogle dage tages ud til et træ og gives til guderne.

Kvinden, Augustina, fortalte mig om hver af guderne. Hun fortalte at religionen stammede fra Vestafrika. At den var rejst med slaverne til Cuba. Hver af farverne symboliserede en *orisha* - et sendebud mellem Gud og menneske. Hver orisha har et navn, en farve, en historie, og en helgen fra den katolske tro knyttet til sig. Augustina var blevet indviet som Babalao, en slags præst eller medicinkvinde, for 8 år siden, og det var dét, de fejrede denne aften.

Hun fortalte, at hun var indviet til orishaen Changó. Jeg sendte en taknemmelig tanke hjem til højskolen og vores cubanske danselærer Grisel. Hver mandag aften underviste hun i afro-cubansk dans, og her havde hun fortalt om guderne. Vi havde hver fået en "gud" at danse. Min dans var Changó's dans. Det fortalte jeg selvfølgelig og fik endnu mere at vide om det væsen, jeg dansede. Changó er ild, lyn- og tordenguden. Han er symbolet på manddom og tapperhed. Han kan hele og ødelægge. Og så er han vist også lidt af en charlatan.

Augustina har en meget livfuld udstråling, og jeg tror, at hun i sine unge dage var en rigtig spilopmager. Måske derfor var Changó blevet hendes 'helgen'. For mit vedkommende var det jo bare et valg – en leg. Jeg havde valgt at danse Changó, først og fremmest fordi det er en kraftfuld dans, hvor man kan bruge alle sine kræfter.

Efter jeg havde fået en masse mad på min tallerken og lagt penge som en offergave (helt ærligt: "Tak for mad og gæstfrihed"), tog hun mig med ud på badeværelset. Her var stillet mad frem til de døde. Her skulle maden stå en uge. Der var allerede en del fluer, men sådan skal man vist ikke tænke. Derefter førte hun mig hen til en kommode. Her stod små glas. Det var 'små altre' for hendes personlige døde. Jeg blev herefter placeret på en stol ved væggen i den lille stue/køkken, så jeg kunne spise min mad og drikke en øl. Her sad jeg så og kiggede på de andre gæster. Primært ganske store kvinder, der også sad rundt langs væggen. På et lille bord stod en båndoptager og spillede salsamusik, også kaldet timba, på fuldt drøn. Endnu engang - som så mange gange dagligt her på Cuba - passede tingene ikke sammen inde i mit hoved.

I Vestafrika havde jeg været til flere rituelle fester. Det havde været udendørs og med vild dans og levende musik. Jeg havde hørt at santeria festerne mindede om de traditionelle afrikanske fester. Det hang altså ikke sammen. Senere fandt jeg ud af, at de fattigste ofte fejrede santeria fester på den måde, som jeg havde oplevet det. Fordi det var meget omstændeligt med det andet; og fordi musikerne oftest var professionelle og derfor dyre for en fattig babalao.

Her sad jeg så og strittede lidt. Det kunne de mærke. Augustina spurgte om jeg ville danse. Det siger jeg jo aldrig nej til, men det havde jeg måske gjort, hvis jeg havde vidst, hvad der ventede mig. Hun beordrede svigersønnen til at danse med mig. Selvom han var en god danser, og det altid er en fornøjelse at danse, så var det knapt så fornøjeligt at være de eneste, der dansede, mens alle andre så på med stor interesse. Jeg husker ikke rigtig hvordan jeg kom hjem, men jeg var blevet inviteret til middag igen en af de følgende dage. Det glædede jeg mig til – men det er en anden historie.

Artistas de Ryde. Dinamarca.

Nogle år senere drog jeg af sted igen - på artistvisa. Denne gang var det ikke på højskolens studietur, men sammen med familien. Som gøglerfamilien Bejart drog vi af sted. 23 voksne og børn. Ikke i hestevogn, men med fly, tog og bus lastet med harmonikaer, trompeter, guitarer, violiner, hakkebræt, klarinet, basun, dukkeførerens dukke Eddie, kostumer, dansesko, malergrej og ikke mindre end et minilydstudie.

Mine forrige erfaringer havde fortalt mig, at jeg ville komme til et unikt samfund, hvor ingen tidligere rejseerfaringer gør nogen nytte. Alligevel kom de konstante modsætninger bag på mig – endnu engang. Cuba er som en drøm. Indimellem en smuk drøm, ind imellem én af de drømme man gerne vil ryste af sig. Som en drøm - ikke til at få hold på.

Vores hjem

Efter en lang rejse ankom vi til La Boca, en lille landsby, hvor floden med dens små fiskerbåde møder det umbragrønne hav omgivet af trækældede bjerge. En lille landsby, hvor myggene møder min hud om natten og gør det umuligt at sove en hel nat igennem.

Vi havde fået bolig i partiets sommerresidens. Lyder det besnærende? Pamperi? Mellem buske med blomster i alle regnbuens farver flød affald og brugte præservativer. Værelse med toilet bag forhænget. Her bag dette forhæng blev jeg en sen natteime indviet i prinsessen med guldboldens trængsler. Indtil den nat havde jeg altid syntes, hun var en smule hysterisk. Hvorfor var det så slemt at dele værelse med en tudse? Nu ved jeg, at prinsen sikkert var den cubanske tudses bedstefar.

En nat, hvor jeg ikke kan sove for myggebid, går jeg bag forhænget for at få lidt vand, og der bliver jeg angrebet af en stor - megastor bleggrøn tudse, som hager sig fat i min natkjole og ikke gerne giver slip. Måske var det en desperat prins, men jeg var bedøvende ligeglad, og det var ikke kun fordi min egen prins lå inde i sengen. Havde jeg været gammeljomfru med 15 års længsel, havde den fået samme omgang. Nogle ordentlige dask.

Jeg er blevet vinterbader. Selv juleaftensdag begyndte med en dukkert. Hver dag vandrede vi ned ad den lille skråning for at bade, og hver dag kom vi forbi landsbyens bar, hvor der blev solgt rom, øl og indimellem nyfangede stegte fisk. Ingen vand eller sodavand. Ingen ris, brød eller kartofler. En fisk på en plastiktallerken, som vi deltes om og dertil nationaldrikken, hvis vi ellers kunne tåle rommen kl.12 midt på dagen. Det kunne rigtig mange af de cubanske mænd. For en udlænding kan det tage lidt tid at opdage den rus, mange går rundt i. Måske fordi alkoholen her ikke udmunder i skænderier og aggressiv adfærd. Hellere i dans til den musik, som omgiver én, hvor man står og går. "Religion er opium for folket", sagde Marx. Alkohol er musik og dans. Som danser vil jeg aldrig påstå, at dans er en flugt fra virkeligheden. For mig er dansen virkelighed, men her på denne ø strejfer tanken mig. Har dansen så gode kår, fordi der ikke er plads til så meget initiativ på andre planer? Måske, måske ikke. F.eks. var det ikke ligefrem musik og dans, som prægede Østtyskland "dengang".

Paradens kraft

Vi skulle optræde på "Casa de Cultura". Hvad skulle prioriteres? Råmaterialet? Hvad havde vi at lege med? Alle havde vi en kærlighed for den danske musik, sang og dansekultur, når den fik lov at have sin vildskab i behold. Derudover havde vi hver især vores specielle områder hentet fra hele Europa. Alle voksne var professionelle og kunne lave deres eget lille Show Off, men det var ikke intensionen. Vi var af sted i et fællesskab, og det skulle også være gennemgående i vores optræden.

Man så aldrig kvinder spille på andet end maracas og det udfordrede Uta og Ann Mai-Britt til at gå sammen og gi' den hele armen med en kvindeduo på harmonika og violin. Samme kraft var der, når Henrik, Niels og Kaj spillede til dans. Ann Mai-Britt og jeg gav os hen til en hæsblæsende hopsa. Det var specielt at stå på en scene og danse folkedans, da nordisk dans for mig først og fremmest er en social oplevelse mellem de dansende. Men på scenen i "Casa de Cultura", hvor vi optrådte for 300 mennesker, kunne vi mærke, at hopsaen var vild og fremmedartet. Mere bekendt var det, når mine piger Nanna på 15, Sigrid på 12 og jeg selv tog fat i Cubas spanske rødder og dansede flamenco.

Fra det sydeuropæiske sang lben en italiensk sang med den dybde og intensitet, som hun er kendt for i sin optræden på Odinteatret. Tom sang om sin oldemor - en tekst af Ibens og Toms far, Halfdan Rasmussen. Tom havde taget et lille indspilningsanlæg med, da han gerne ville sætte et cubansk præg på melodierne, som han havde lavet til sin fars tekster. Det var bare ikke så ligetil. Toms musik var

skrevet ud af den danske visetradition. En tradition som de topprofessionelle cubanske musikere fandt "Muy difícil". De kunne simpelthen ikke finde ind i musikken, men skøjtede rundt. Forestillingerne blev jo ikke annonceret i avisen. Der findes ikke dagblade, som vi kender det. Annonceringen foregik fra mund til mund, og vi måtte selv ud og gøre opmærksom på det, som skulle ske.

Vi blev bedt om at lave en parade for at skabe opmærksomhed. Én gang inden havde jeg oplevet vores egen parade som tilskuere. Der var et meget fint kulturelt arrangement i Casa de Musica, for de som var noget ved musikken - Sonmusik af ypperste klasse, taler og fjernsynskameraer. Jeg var kommet i forvejen for at tage billeder. Det var aftalt, at vi skulle optræde. Arrangøren fik imidlertid kolde fødder, men Kaj insisterede på, at det skulle gennemføres. Jeg var ærlig talt lidt nervøs. Jeg sad midt i den pæne stemning og vidste, at om et øjeblik kom en gruppe danskere "marcherende" ind med dansepigier i front, et vikingskib af palmeblade og blomster i alle farve, en mand med kokosnød-hoved og palmebladekrop. Bagerst børnene på stylder og musikkerne indimellem - alle på harmonikaer, violin og horn - spillende "Bette Mæt".

Sangerindens sidste tone lød, og med et harmonikabrag satte paraden sig i bevægelse. Åh nej, tænkte jeg, og følte mig som en af barbarerne, men min forlegenhed blev lynhurtigt fejlet af banen. Alle folk stimlede sammen om de fremmede, som satte liv i kludene. Noget så eksotisk havde de aldrig set før. Jeg sad stille og mærkede glæden strømme gennem kroppen. Gang på gang har jeg prædikeret om de kræfter og de værdier, der er i vores egen kultur, og her så jeg det udfoldet gennem cubanernes begejstring.

Næste gang skulle jeg selv være med i paraden som danser. Jeg havde selvfølgelig lyst til at være med, men jeg vidste også, at det er langt mere krævende at være på gaden end at være i sin forestilling, hvor man selv har defineret rammerne. Vi bevægede os ud i ukendt land. Vi var de fremmede, og vi skulle samtidig være dem, som inviterede folk med. Som dansere i front skulle vi få folk bevæget fra at være tilskuere til at være en del af paraden.

Vi ankom i vores gamle bus "Wawaen". Boligblokkene lignede boligblokke. Vi gik i gang, bevægede os mellem bygningerne. Og det skete igen. Unge mænd og gamle koner hang ud fra vinduerne for at følge med. Kvinder med børn på armen fulgte med os rundt. I midten af komplekset stoppede vi op og gav en lille koncert. Ofte taler vi om at kunst skal gøre en forskel. Jeg ved ikke om vores parade kunne betegnes som kunst, men vi gjorde en forskel. Den dag forandrede sig for den enkelte.